

Recensie: Democracy in America**1/2

deSingel Antwerpen
woensdag 8 maart 2017

foto © Guido Mencari

Recensie:

Voor zijn jongste voorstelling 'Democracy in America' inspireerde Romeo Castellucci zich op het traktaat van Alexis De Tocqueville uit 1835. Openen doet de voorstelling met een hele brok tekst, theater gespeeld door twee actrices in het Italiaans met Nederlandstalige en Franstalige boventiteling. Twee puriteinse, Joodse, landbouwers zien we wiens aardappelooft al 6 jaar mislukt in het begin van de 20e eeuw. Verder zijn er op het einde van de voorstelling twee indianen (of native Americans als je wil) die vaststellen dat hun land afgenomen wordt. Ze leren Engelse woorden zoals 'rock' en 'stone'. Finaal vervellen ze tot Amerikanen (de acteurs doen hun verkleedkledij uit). Castellucci kaart subtiel de hypocrisie (o.a. van het geloof aan) wanneer Elisabeth gestraft wordt (een grote stam wordt tegen haar geduwd als een soort stormram) omdat ze ijzer (een werktuig) en zaaigoed gestolen heeft. Punt is dat Amerika ontstaan is door immigratie en de oorspronkelijke bevolking verdreven dan wel deels uitgeroeid werd. 'Ze stelen ons land' stelt de Indiase op het einde treffend. Kan daarvoor ook even iemand terechtgesteld worden?

Een vrouw met kind op de rug zien we door het water stappen in een rivier. Allebei zijn ze wit. Mogelijks is het de dochter van Elisabeth, die haar verkocht heeft, omdat ze niet anders kon om te overleven. Ook dat is een sneer naar het gebrek aan sociale voorzieningen, aan een vangnet, en tegen de vrije markt als je wil. De komst van de auto, stootte het paard van zijn troon als hét vervoermiddel bij uitstek. Castellucci laat het paard (4 paardenpoten met hoeven) dan ook stevig schoppen tegen een auto die het podium opgeduwd wordt. De poten komen uit de nok naar beneden en beginnen dan mechanisch hun poten te strekken, dan weer in te trekken. Dat herhalen ze enkele keren na elkaar. Net daarvoor zagen we al een soort robotarm dezelfde beweging doen met een tl lamp die daardoor in de lucht bewegingen maakte. De industriële revolutie zien we hier, bandwerk ook, dezelfde handeling steeds herhalen, en een verwijzing naar wat nog komen zal. Want aangenomen wordt dat robots garant zullen staan voor een volgende revolutie en dat in verschillende sectoren. Castellucci doet ons dus nadenken over meerderheid - minderheid. Dat er steeds een onevenwicht zal zijn, altijd een meerdere - mindere relatie ontstaat, en de ene de ander steeds verdrukt. Of het nu de auto is die het paard verdrukt in zijn rol als hét vervoermiddel bij uitstek, atheïsme/individualisme dat godsdienst of sociaal begrip de kiem insmoort, of een ceremonie met betekenis tegenover het ceremoniële om het ceremoniële (omdat het nu eenmaal een gebruik is, zoals je communie doen anno 2017, vaak uit gewoonte, zelden om de inhoud die erachter schuilt).

Kritiek op godsdienst Behoorlijk wat cynisme zien we Castellucci aan de dag leggen. Zo duurt de impasse van de twee boeren wel erg lang, laat hij Elisabeth vloeken dat God zo onverschillig is. En zie we hun lot vooral in zijn handen leggen. 'Misschien hebben we verkeerd gebeden, en vergeten dat in Zijn Naam te doen.' proberen ze hun precaire toestand te verklaren. Wat naïef richten ze zich meteen naar de hemel en bidden ze. Nathaniël stelt dat ze niets kunnen scheppen uit niets want enkel God kan dat. Het is net die instelling die ervoor zorgt dat ze niet verder geraken. De kloof tussen man en vrouw zien we hier ook. Hij berust: 'Ik leef om met weinig tevreden te zijn.' terwijl zij duidelijk verder wil in het leven, vooruit wil en haar Indiaanse roots plots naar boven komt in haar taal. 'Democracy in America' is voor een stuk ook

geïnspireerd op traditionele volksdansen uit Albanië, Griekenland, Botswana, Engeland, Hongarije en Sardinië, maar brengt niet zo gek veel dans. En als ze dat brengt, zijn het niet zelden kringdansen. Die ene waar metalen staven (of zwaarden) tegen elkaar gehouden worden en zo een Davidster vormen of een driehoek in een driehoek, is best sterk. De haren van Elisabeth worden afgeknipt. Net die lange haren van de vrouwen laat hij zijn performers tegen metalen buizen slaan, wat klokkengelui van een kerk oplevert. Kritiek op de ongelijkheid tussen man en vrouw in onder andere de Rooms - Katholieke Kerk is dat. Maar niet alleen daar: want sommige vrouwen dienen een hoofddoek in bepaalde culturen te dragen. Ook dat is een meerdere "mindere relatie, en onderdrukking.

Feiten vs. Banaliteiten De ganse voorstelling projecteert Castellucci feiten die mee de Amerikaanse staat vormden tot wat ze nu is. 'Kansas Nebraska Act 1854', 'Twelfth Amendment 1804', 'Battle of Bunker Hill 1775' zijn er maar enkele. Veel zeggen ze een gemiddelde toeschouwer wellicht niet, tenzij het een Amerikaan is of een geschiedkundige. Naar het einde toe gaan die feiten over in banaliteiten, eigen aan onze tijd van fait divers en onzin op social media. 'A deer grazing in the grass near the pond 1520' en 'Joseph loses his ball in the garden 1935' zijn er enkele waarna we lezen dat Elisabeth haar dochter offerde net als Abraham dat ooit deed. Ook dat heeft ze verkeerd verstaan wellicht.

Uiteraard is deze voorstelling politiek. Hoewel de programmabrochure bij hoog en bij laag probeert te beweren dat deze voorstelling niet politiek is, is ze dat uiteraard wel. Zo zien we dat het gezelschap met letters op de vlaggen niet in staat is om 'Democracy in America' te vormen. 1 letter uit 'Democracy' ontbreekt namelijk. 'Cocain Army Medicare', 'Delay Crime Macaroni', 'Car comedy in America', 'Aerodynamic ceramic', 'Macedonia', 'Romania', 'Armenia', 'Myanmar' en 'India' lukken wél. Humor is dus ook aanwezig in de voorstelling al is het beeld dat Castellucci gebruikt met die vlaggen en letters die woorden vormen verre van origineel.

Andere elementen die ernaar verwijzen, is de nadrukkelijke kritiek op naïef vertrouwen hechten in godsdienst of het lot. In Elisabeth die haar dochter verkoopt zodat het gezin kan overleven, zien we kritiek op het kapitalisme, de vrije markt, en de nood aan sociale zekerheid. 'Hoe betaal je een dokter?' vraagt Elisabeth zich in het begin af. Kritiek op de industrialisering zit er vervolgens ook in de paardenpoten die de auto een sjot geven en de tegenstelling tussen arme klederdracht en rijk, tussen natuurtaferelen (en decors) en kille zakelijkheid. Finaal is het vooral de meerderheid die het van de minderheid wint. Je aanpassen is dus een noodzaak als je tot de minderheid behoort, zo lijkt het wel.

Weinig boodschap, lange voorstelling 'Democracy in America' is een lange zit geworden van 2 uur en een kwartier aan een stuk. Castellucci's boodschap "voor vrijheid en gelijkheid" - is eigenlijk erg beperkt én idealistisch terwijl de voorstelling wel erg lang duurt. Het tempo ligt gewoon zeer laag én de regisseur trekt niet zelden een transparant doorschijnend doek op waardoor die vierde wand je een afstandelijk gevoel bezorgt als toeschouwer. Soms plaatst Castellucci twee doorschijnende doeken achter elkaar om een wazig effect te creëren van wat ooit een ceremonie met betekenis was. Hij toont hier hoe tradities stilaan verbleken.

De voorstelling is trouwens ook niet consequent. Bij de start is er zowel vertaling naar het Nederlands als het Frans. Naar het einde is er nog enkel Engels en Nederlands te lezen. Boven titeling in het Frans doen zou in die laatste, wat donkere scène, tussen de twee Indianen de sfeer te zwaar verbreken.

< Bert Hertogs >